

Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*

Savaş Baştürk¹

Selçuk Doğan²

Özet

Ülkemizdeki üniversiteye giriş sınavına hazırlanma süreci, adına “dershane” denilen özel kurs merkezlerinin doğmasına neden olmuştur. Özel dershanelerin lisede yapılan eğitim ve öğretim süreci üzerine önemli etkileri vardır. Şüphesiz bu etkinin olumlu ya da olumsuz yansımalarını üzerinde en çok hissedenler ise lise öğretmenleridir.

Bu çalışmanın amacı, lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, öğretmenler göre özel dershane kavramının neyi ifade ettiği, özel dershanelerin olumlu ve olumsuz yanları, öğrencilerin özel dershanelere gitme nedenleri ve Üniversiteye Giriş Sınavının öğretmenler üzerindeki baskısı belirlenmeye çalışılmıştır. Veri toplamak amacıyla İstanbul Anadolu yakasında çeşitli liselerde çalışan 28 öğretmene açık uçlu sorulardan oluşan yazılı bir anket uygulanmıştır. Lise öğretmenlerinden elde edilen cevaplar nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın bazı önemli sonuçlarına gelince, öğretmenlerin özel dershanelerin üniversiteye giriş sınavında sağlamış oldukları bir takım üstünlükleri kabul ettikleri; ancak bu kurumların ticari kaygılarından dolayı eğitimi ticarete alet etmelerinden oldukça rahatsız oldukları görülmektedir. Öte yandan, öğrencilerin sınavlarda elde ettikleri başarının sadece dershanelere mal edilmesi de öğretmenleri rahatsız eden bir diğer konudur.

Anahtar Kelimeler: Özel dershane; matematik öğretmenleri; matematik eğitimi; üniversiteye giriş sınavı

* Bu araştırma, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı tarafından desteklenen Selçuk Doğan'ın (Proje No: EGT-YLP-C-050608-0157) yüksek lisans tezinin bir bölümünü oluşturmaktadır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, sbasturk@marmara.edu.tr

² Özel Dershane Matematik Öğretmeni, selcukdogan@yahoo.com.tr

Investigating high school teachers' views on cram schools*

Savaş Baştürk¹

Selçuk Doğan²

Abstract

In Turkey, the preparation process for the university entrance exam gives rise to the centres of private courses known as “dershane” which is the Turkish counterpart of cram schools. Dershanes has significant impact on high school education. Sure, people who directly feel positive or negative reflections of this impact are high school teachers.

The purpose of this study is to investigate high school mathematics teachers' views on cram schools. In this direction, we tried to determine what signifies cram school for teachers, negative and positive sides of cram school, students' reasons of going to cram school and effects of the University Entrance Exam on high school teachers. To gather data, a questionnaire consisting of open-ended questions was administered to 28 teachers from different high school in Anatolian side of Istanbul. Data were analyzed and interpreted by using document analysis as a qualitative research method.

Some of the important results of this study revealed that according to the teacher, students are going to cram schools for gaining practice, learning test techniques and passing the university entrance exam. In the same time, the teachers are not very happy that cram schools become to an economic sector and they own alone students' success in the exams.

Keywords: Cram schools; mathematics teachers; mathematics teaching; university entrance examination

---

* This research is a part of Selcuk Dogan's master science thesis funded by Scientific Research Project Commission of Marmara University (Project number: EGT-YLP-C-050608-0157).

¹ Dr., Marmara University, Ataturk Education Faculty, sbasturk@marmara.edu.tr

² Cram school teacher, selcukdogan@yahoo.com.tr

Giriş

Ülkemizde yüksek öğretim almak isteyen aday sayısı hızla artmakta, buna karşın üniversite sayısındaki artış bu ihtiyaca cevap verememektedir. Gerçi son yıllarda üniversite kontenjanları artırılarak liseden mezun olan her öğrenciye yükseköğretim hakkı verme çabaları gözlense bile bu iyi bölümlere girebilmek için her zaman var olan ve var olmaya devam edecek olan yarış ortadan kaldırmamaktadır. Öte yandan, bu durum sadece bizim ülkemize özgü bir durum da değildir. Yüksek öğretimde okullaşma oranı çok yüksek olan ABD ve Japonya gibi ülkelerde bile üniversiteye girebilmek için öğrenciler birbirleriyle kıyasıya yarışmaktadırlar (Dağlı, 2006).

Yüksek öğretimdeki mevcut kontenjanların yetersizliği, iyi bir üniversite ve bölüm kazanma isteği, iş sahibi olabilmek için yüksek öğretimin dışındaki alternatiflerin azlığı ve üniversiteye giriş sınavının özel bir hazırlanma gerektirmesi gibi nedenler, adına ülkemizde “dershane”, İngilizce literatürde “cram school”, Brezilya’da “cursinhos”, Tayvan’da “Buxiban” vb. denilen özel öğretim kurumlarının doğmasına ve ülkenin her tarafına yayılmasına neden olmuştur.

Ülkemizde 1984 yılında 174 adet olan özel dersane sayısı 20 yıl içinde 15 kat artarak 2.615’e 2006-2007 öğretim yılı sonunda da 3.986’ya ulaşmıştır. 2006-2007 öğretim yılı istatistiklerine dayanarak ifade edilecek olursa, özel dersaneler 1.071.827 öğrenci ve 47.621 öğretmen ile önemli bir eğitim ve öğretim sektörü haline gelmiştir (Yeşilyurt, 2008). Öte yandan, dersanelerin hizmeti sadece Üniversiteye Giriş Sınavına hazırlık kurslarıyla sınırlı değildir. İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin girdikleri Ortaöğretim Kurumlarına Giriş Sınavı (OKS), dil kursları ve memur adaylarının girmek zorunda oldukları Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) dersaneler tarafından kursların düzenlendiği diğer sınavlardır. Bütün bunlar dersanelerin etkisinin ne kadar geniş alanlara yayılmış olduğunu göstermektedir.

Özel dersanelere öğrenciler sadece giriş sınavlarında başarılı olmaları için gönderilmemektedir. Sun’ın (1993) da ifade ettiği gibi örneğin Tayvan’da, öğrencilerin dersanelere gönderilmesinde çalışan anne-babaların çocuklarıyla ilgileyecek zamanlarının olmaması, ailelerin çocuklarının dershaneye giderek okulda yüksek akademik başarı elde edeceğini düşünmeleri ve devlet okullarının eğitiminden memnun olmamalarının etkisi vardır. Huang’ın (1993) bu konuda altını çizdiği bir başka nokta ise şudur: Öğrencilerin çoğu okuldan çıkışta uygunsuz, yanlış alanlara gidebilmektedir (Kumarhane, İnternet Cafe, dans salonları, eğlence mekânları gibi). Oysaki dersaneler onlar için hem iyi bir eğitim çevresi sağlamakta hem de böyle kötü alışkanlıklar edinmelerine engel olmaktadır. Bu sayede

ailelerin de çocuklarının zorunlu olan okuldan sonra nereye gittikleri ve ne yaptıkları konusunda endişelenmelerine gerek kalmamaktadır.

Öte yandan, dersanelerin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda ülkemizde var olan tartışmalar bizdeki gibi dersanelere benzer kurumlara sahip ülkelerde de devam etmektedir. Örneğin Hsieh'e (2001) göre, özel dersanelerin pozitif etkilerini savunan araştırmacılar bu kurumların daha çok şey öğrenme imkânı verdiğini savunmaktadırlar (Chen,1978; Wang1983; Huang,1993; Wu 1993). Gerçekten ülkemizde de yapılan bazı çalışmalar bu kurumlardaki eğitimi alarak giriş sınavlarına giren öğrencilerin almayan öğrencilere kıyasla daha başarılı olduğunu ortaya koymaktadır (Morgil, Yılmaz ve Geban, 2001; Baştürk, 2003; Okur ve Dikici, 2004). Kanat'ın (2005) 2004 verilerine dayanarak belirttiğine göre, bu kurumlara devam etmiş öğrencilerin sınavdaki başarı oranı % 90 dır.

Dersanelerin negatif etkileri olarak da, dersanelerde gösterilen metotlarla sınavlarda başarılı olmak isteyen öğrencilerin üretkenliklerinin kısıtlanması (Huang,1993; Baştürk, 2003), paralı eğitim yaptıkları için eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini bozmaları ve özellikle Tayvan gibi okul öğretmenlerinin dersanelerde de çalışmalarının mümkün olduğu ülkelerde dersanelerde eğitim veren öğretmenlerin okullarda ders anlatırken konuya hâkim olmakta zorlanması, dersleri daha yüzeysel işlemeleri (Tang, 1979; Wu, 1978; Chang, 1980), bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan dershaneye gitmeyen öğrencilerin öğretmenlerinin kendilerine eşit davranmadığını düşünerek daha iyi bir eğitim almak için kendilerini dershaneye gitmek zorunda hissetmeleri ifade edilmektedir.

Özel dersaneler sadece gelişmekte olan ülkelerde var olan kurumlar değildir. Her ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişmişlik düzeyi, yönetim şekli, sosyal durumu ve tarihsel olarak geçirmiş olduğu evreler birbirinin aynısı olamayacağından özel dersane kurumları da birbirinin aynısı değildir. Stevenson ve Baker'ın (1992) da dile getirdiği gibi dersaneler, her toplumun giriş sınavı sistemlerine göre kendine özgü nitelikler taşımaktadır. İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde de dersanelere benzer kurumlara rastlanmaktadır; ancak bunlar bizde ve uzak doğu ülkelerinde olduğu kadar yaygın değildir. Bunun en önemli nedenleri şüphesiz, bu ülkelerde eğitim basamakları arasında etkin bir işleyişin bulunması, yönlendirmenin uzun bir sürece yayılması ve alternatif eğitim olanaklarının özellikle mesleki eğitime yönlendirmenin büyük bir başarıyla gerçekleştirilmesidir (Arslan, 2004).

Ülkemizde özel dersanelerin tercih edilmesinde yukarıda değinilen nedenler bulunmakla birlikte, seçme amacına yönelik olarak yapılan üniversiteye giriş sınavının sınava giren öğrencilerin ortaöğretim süreciyle tam bir uyum içinde olmaması bu kurumların en temel tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Üniversiteye giriş sınavında öğrenciler çoktan

seçmeli testlerle karşılaşırken, liselerde klasik yazılı sınavlarla değerlendirilmektedir. Ayrıca sınavda sorulan pek çok soru tipine ders kitaplarında rastlanmamaktadır (Baştürk, 2003). Adayların neredeyse çözecekleri her soru için bir ya da iki dakika cevaplama sürelerinin olması onları ister istemez kısa ve pratik çözüm yollarını kullanmaya zorlamaktadır. Bu da öğrencilerde bu pratik çözüm yollarını ve sınavda çıkan soru tiplerini öğrenebilecekleri bir yer arayışına itmektedir.

Ülkemizde üniversiteye giriş sınavı üniversitenin tek iş kapısı olarak algılanması ve Türk toplumundaki yükseköğretime duyulan ilgi nedeniyle her geçen gün artan bir öneme sahiptir. Bu durum öğrenciler ve veliler üzerinde hissedilir bir baskı oluşturmakta ve bu baskı da ister istemez lise öğretmenleri ve idarecilerinin üzerine yansımaktadır. Dolayısıyla bu kadar yaygın etkiye sahip bir sınavın liselerde yapılan eğitim ve öğretim sürecini etkilememesi düşünülemez. Yapılan bazı araştırmaların lise öğretmenlerinin ders planlarında ve lise ders kitaplarında bu etkiyi ortaya koyduğu görülmektedir (Baştürk, 2003; Yıldırım, 2008).

Türkiye’de özel dershane olgusu ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar en çok tartışılan konuların başında gelmesine rağmen, ne yazık ki bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar istenen seviyede değildir. Genelde var olan çalışmaların, dershanelerin ekonomik boyutu (Öğütverici, 1996; Çoşkun, 2005), sosyal ve sosyo-ekonomik boyutu (Çolak, 2006; Güleç, 2006; Türk, 2007), Türk eğitim sistemi içindeki yerleri (Öztürk, 1994; Şahin, 2002) ve dershaneye giden öğrencilerin kaygıları (Kısa, 1996; Ciucci, 2007) konularına yoğunlaştığı görülmektedir. Bu arada matematik öğretimi alt başlığı altında incelenebilecek çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır (Yıldız, 2006; Okur, 2006; Öner, 2007). Şüphesiz yapılan bu çalışmalar dershane kavramının ve buna bağlı olarak da eğitim sistemimizin sorunlarını ortaya koyma adına çok önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Ancak bu sistemin direkt olarak olumlu ya da olumsuz etkisini üzerinde hisseden lise öğretmenlerinin bu kurumları nasıl algıladıkları konusunda neredeyse hiçbir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Ülkemizdeki giriş sınavlarının neredeyse hemen hepsi yarışma türü sınavlardır. Bu tür sınavlar ise veliler ve öğretmenler tarafından okulda ve sınavda başarılı olmaları için öğrenciler üzerinde oluşturulan baskı demektir (Davey, De Lian ve Higgins, 2007). Bilindiği gibi lise öğretmenleri sınavın baskısını üzerinde en çok hissedenlerin başında gelmektedir. Örneğin bu öğretmenler mevcut eğitim sistemi nedeniyle çoğu zaman dershaneye giden ve gitmeyen öğrencilerle bir arada ders yapmak zorunda kalmakta, derste öğrenemedikleri konuları nasıl olsa dershanede öğreneceğini düşünen öğrencilerle karşılaşmaktadır. Hatta öğrenciler, anne-babalar ve idareciler tarafından sınava yönelik ders işlemleri ve programda

yer alan ancak sınavda çıkmayan konuları detaylı işlememe gibi baskılara maruz kalabilmektedir.

Sonuç olarak lise öğretmenlerinin özel dersaneler hakkındaki görüşlerinin ortaya konması, kimilerine göre eğitim sistemimizin bir handikabı kimilerine göre ise ayrılmaz bir parçası olan bu kurumların, daha iyi anlaşılmasını ve eğitim ve öğretim süreci üzerine yansımalarının belirlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda ifade edilenlerin ışığında bu araştırmanın amacı, lise öğretmenlerinin özel dersaneler hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise öğretmenlerine göre özel dersane kavramı neyi ifade etmektedir?
2. Lise öğretmenlerine göre özel dersanelerin olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?
3. Lise öğretmenlerine göre öğrencilerin özel dersanelere gitme nedenleri nelerdir?
4. Üniversiteye giriş sınavının öğretmenler üzerinde oluşturduğu baskılar nelerdir?

Yöntem

Araştırmaya katılan lise öğretmenleri içinde buldukları koşullara herhangi bir müdahale yapılmadan oldukları gibi değerlendirildiklerinden; araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir (Karasar, 2000). Öğretmenlerin yazılı olarak ifade ettikleri görüşleri, bir nitel analiz yöntemi olan içerik analizine tabi tutulduğundan araştırma nitel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Bilindiği gibi nitel temelli araştırmalarda sayılar yoluyla genellemelere ulaşmak hedeflenmemektedir. Dolayısıyla mevcut araştırmada da genelleme kaygısından uzak hareket edilmiş ve problemle ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim elde edilmeye çalışılmıştır. Genelleme amaç olmadığı için de elde edilen sonuçlar sadece araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.

Yıldırım ve Şimşek'in (1999) de altını çizdiği gibi bu tür araştırmalarda elde edilen sonuçların geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için veriler mümkün olduğunca detaylı ve doğrudan alıntılar yer verilerek tanıtılmaktadır. Bu düşünceden hareketle mevcut araştırmada da verilerin doğrudan alıntılarla verilmesine özen gösterilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırma, İstanbul Anadolu yakasındaki çeşitli liselerde görev yapan 17'si bayan, 11'i erkek olmak üzere toplam 28 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin mesleki deneyimleri 5 ile 29 yıl arasında değişmektedir. Öğretmenlerin deneyim ortalaması ise yaklaşık 13 yıldır. Bu sonuçlar araştırmaya katılan öğretmenlerin yeterince deneyime sahip

oldukları ve verecekleri cevapların araştırma probleminin açıklanmasına önemli katkılar sağlayacağı şeklinde yorumlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla çoğunlu açık uçlu sorulardan oluşan bir yazılı anket geliştirilmiştir. Ankette toplam 11 soru yer almaktadır. Sorulardan sadece 4'ü öğretmenlerin dershaneler hakkındaki görüşleriyle doğrudan ilgili olduğu için, bu makalede söz konusu sorulara verilen cevapların analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sorularda öğretmenlerden, özel dersane denince akıllarına gelen fikir, düşünce ve duyguyu, özel dershanelerin beğendikleri ve beğenmedikleri yanlarını, öğrencilerin özel dershanelere gitme nedenlerinin neler olduğunu ve üniversiteye giriş sınavının üzerlerinde bir baskı oluşturup oluşturmadığını eğer oluşturuyorsa ne tür baskıların söz konusu olduğunu yazmaları istenmiştir.

Öğretmenler araştırmacıların çeşitli liseleri ziyaretleri esnasında araştırmaya katılmak isteyen öğretmenler arasından seçilmiş ve bu öğretmenlere yazılı anket verilmiştir. Öğretmenlere ankete verecekleri cevapların özel dersane kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacağından çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Anketler yaklaşık bir hafta sonra geri alınmıştır. Öğretmenlerden ankete isim yazmamaları istenerek fikir ve düşüncelerini daha rahat ifade etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kendilerine ankete yazacakları cevapların tamamen araştırma çerçevesinde kullanılacağı konusunda da güvence verilmiştir.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin doldurmuş oldukları anket formları öncelikle Word belgesi olarak yazıya geçirilmiş ve daha sonra nitel analiz için kullanılan bir program (Nvivo 8) yardımıyla analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin dökümü 12 sayfa ve 570 satırdan oluşmaktadır. Kuş'un (2007) da ifade ettiği gibi, nitel analiz programı kullanarak verilerin analiz edilmesi araştırmacının verilere daha yakın durmasını sağlaması bakımından araştırmanın güvenilirliği artıran bir durumdur.

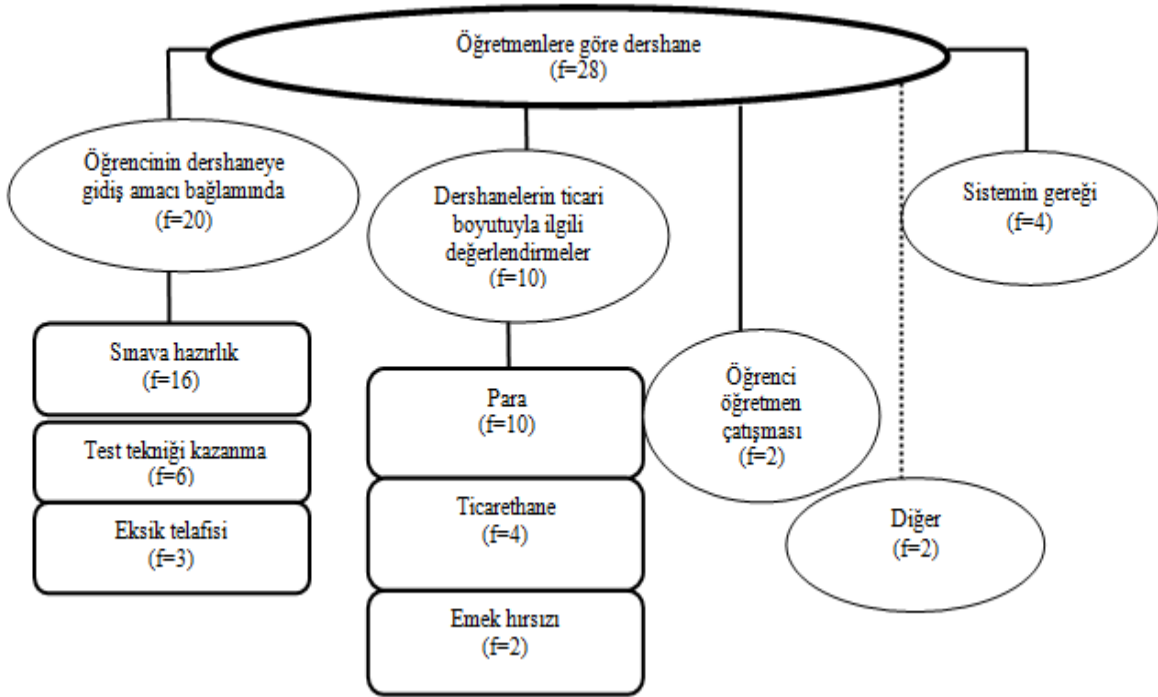
Öğretmenlerin cevapları nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Verilen cevaplar sürekli birbirleriyle kıyaslanarak ortak kategoriler ve alt kategoriler tespit edilmiştir (Creswell, 1998). Bu işlemler sonucu 4 ana kategori ve bu dört ana kategoriye bağlı toplam 13 ve yine bunlara bağlı toplam 32 alt kategori belirlenmiştir. Ana kategoriler, öğretmenlere göre özel dershaneler, özel dershanelerin öğretmenler tarafından beğenilen ve beğenilmeyen yanları, öğretmenlere göre öğrencilerin özel dershanelere gitme nedenleri ve üniversiteye giriş sınavının öğretmenler üzerindeki baskısı şeklindedir. Kategori ve kodlama işlemlerinin güvenilirliğini arttırmak amacıyla belirlenen

kategoriler ve yapılan kodlamalar araştırmanın yapıldığı üniversitenin Ortaöğretim Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda çalışan eğitim doktorasına sahip iki uzmanla birlikte incelenmiştir. Karşılaşılan anlaşmazlıklar tartışılarak giderilmiş ve bu şekilde kodlama ve kategoriler üzerinde yüksek oranda ortak bir anlaşma sağlanmıştır (Lincoln ve Guba, 1985).

Bulgular

Bu kısımda araştırmaya katılan lise öğretmenlerinin cevaplarının analizinden elde edilen bulgular tanıtılmıştır. Sonuçların daha iyi anlaşılıp yorumlanabilmesi ve araştırmanın (iç) güvenilirliğini artması açısından zaman zaman bazı öğretmenlerin cevaplarından direkt alıntılara yer verilmiştir.

Lise öğretmenlerine göre özel dershaneler

Şekil 1. Lise Öğretmenlerine Göre Özel Dershaneler

Şekil 1'den de anlaşıldığı gibi öğretmenlerin dershane denince aklıklarına gelenler dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar, öğrencilerin dershaneye gitme amaçlarına dayalı tanımlamalar (20 öğretmen), dershanelerin ticari boyutlarıyla ilgili değerlendirmeler (10 öğretmen), mevcut eğitim sisteminin bir gereği olarak dershaneler (4 öğretmen), dershane öğretiminin lisedeki eğitime olumsuz yansımaları başka bir ifadeyle öğrenci-öğretmen arası çatışma (2 öğretmen), ve diğer (2 öğretmen) şeklinde olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin dershaneye gitme nedenleri bağlamında dershaneleri tanımlayan öğretmenlerin 16'sı bu kurumları giriş sınavlarına hazırlık yapma amacıyla gidilen kurumlar olarak nitelirmektedir. Bu grupta yer alan 6 öğretmene göre dershaneler öğrencilerin test tekniğini kazanmalarını sağlayan kurumlar iken, 3 öğretmen için öğrenciler dershanede lise öğretiminden kaynaklanan eksiklerini telafi etmektedir. Bazı öğretmenlerin konuyla ilgili değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

Okulda detaylı olarak verilen konuların ÖSS'ye yönelik pratik sorularla pekiştirilmesini sağlayan bir mekân [Öğretmen 28].

Ders anlatımından çok sorularla konuların pekiştirilmesi sınav sisteminin öğrenciye yüklenmesi [Öğretmen 24].

Kısa zamanda çok soru çözme yönteminin kazandırılması [Öğretmen 27].

Bilgisi belli bir seviyenin üzerinde olan öğrencilerin tempolu çalışmak için kullandıkları, diğer öğrencilerin ise biraz günlük maceralarda karışık umutların uzaktan görüldüğü mekânlardır [Öğretmen 1].

Birinci yorumda öğretmen, dershanelerin okulda verilen detaylı bilgilerin üniversiteye giriş sınavında çıkan sorularla pekiştirilmesi fonksiyonunun altını çizmektedir. İkinci yorumda, dershanelerde ders anlatımından ziyade soru çözümleriyle öğrencinin bilgisinin pekiştirilmesinin sağlandığı dile getirilmektedir. Üçüncü yorumda ise, kısa zamanda çok soru çözme yöntemini kazandırma dershanelerle özdeşleştirilmektedir. Son yorumda, dershaneye giden öğrencilerin belli bir bilgi seviyesine sahip olmaları gerektiği vurgulanmakta ve dershanenin bu tip öğrenciler için “tempolu” çalışma ortamı sağlayabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca yorumda, bu durumda olmayan öğrenciler için dershaneye gitme “farklı bir macera” olarak nitelenmektedir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin bazılarına göre dershaneler, lisede öğretilen kavramların üniversite sınavında çıkmış sorularla ve buna benzer çok soru çözülmesiyle pekiştirildiği, kısa zamanda soru çözümünün ve test tekniğinin kazanıldığı belli bir alt yapısı olan öğrenciler için faydalı olabilecek kurumlardır.

Özel dershaneleri ticari açıdan ele alan 10 öğretmen, dershaneleri öğrencilerden para kazanma amacıyla (10 öğretmen), kar amaçlı ticari kuruluşlar (4 öğretmen) ve emek hırsızları kurumlar (2 öğretmen) olarak değerlendirmiştir. Okuyucunun aşağıda verilen alıntılar yardımıyla öğretmenlerin ne demek istediğini daha iyi anlayacağı düşünülmektedir:

Öğrencileri sınava hazırlamak amacıyla kurulmuş ancak amacını para olarak değiştiren kurumlar aklıma geliyor [Öğretmen 8].

Sağlıksız bir eğitim sisteminin, eşitsizliklerin yarattığı yetersiz kalan devletlerin, okulların, ailelerin teslim oldukları ticarethanelerdir [Öğretmen 16].

Eğitimin ticarileşmesi, eğitimin paralı hale getirilmesi aklıma geliyor [Öğretmen 2].

Emek hırsızlığı [Öğretmen 10].

İlk yorumda, dershanelerin sınava hazırlık amacıyla kurulan kuruluşlar olmalarına rağmen bu amaçlarının zamanla para kazanmaya dönüştüğü belirtilmektedir. Bu yoruma paralel olarak, takip eden iki yorumda da dershanelerin ticarileştikleri dile getirilmektedir. Özellikle ikinci yorumda, mevcut eğitim sisteminin sağlıklı işlemediği dolayısıyla toplumun bu kurumlara mecbur durumda oldukları belirtilmektedir. Son yorumda ise, dershaneler “emek hırsız” olarak nitelenmektedir. Kısa açıklamadan hareketle yorum yapmak zor görünmekle birlikte, liselerin unutulmuş öğrencilerin başarılarının sadece gidilen dershaneye aitmiş gibi gösterilmesinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan bu yorumda, dershanelerin başarılı öğrencileri bir reklam aracı olarak kullanarak pek çok yayın organı vasıtasıyla reklamlarını yapmalarının etkisi de inkâr edilemez.

Sonuç olarak, bazı öğretmenlere göre, dershaneler ticari yanı ağır basan para kazanma amacıyla olan kurumlardır. Ayrıca öğrencilerin başarılarını tek başlarına sahiplenerek bir yerde liselerin emeğini görmezden gelmektedir.

Özel dershaneleri mevcut eğitim sisteminin zorunluluğu olarak gören 4 öğretmenin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Sağlıksız bir eğitimin ayrılmaz parçası haline gelmiş ticarethanelerdir [Öğretmen 17].

Sistemin ayrılmaz bir parçası [Öğretmen 15].

Eğitim sisteminin eksiklerini tamamlamak, öğrencileri test sınavlarına alıştırmak gibi sorumluluklar yüklenmiş yardımcı eğitim kurumudur [Öğretmen 7].

Özel dershaneleri okuldaki öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkiye olumsuz yansımalarıyla tanımlayan 2 öğretmen değerlendirmelerinde, öğrencilerin eğer ders dinlemek istemiyorsa nasıl olsa dershanede öğreneceğini düşünerek dersten kopmasını ve öğretmenin bir konuyu anlatırken konunun ilk kez görüldüğü düşüncesinden hareket ederek anlattığını; ancak dershaneye giden öğrenciler anlatılan konuyu daha önce gördükleri için bunun çatışmalara neden olduğunu dile getirmiştir. Aşağıda bu iki öğretmenin kendi ifadeleriyle yaptıkları değerlendirmelere yer verilmiştir:

Öğrencilerin kaçış noktası. Zaman zaman öğrenci gününde değilse “dershanede öğrenirim” diye dersten kopma toleransı [Öğretmen 13].

Çatışma. Dershaneye giden öğrenciler konuyu “ilk defa görüyor “ mantığı ile hareket eden öğretmenle çatışıyor [Öğretmen 14].

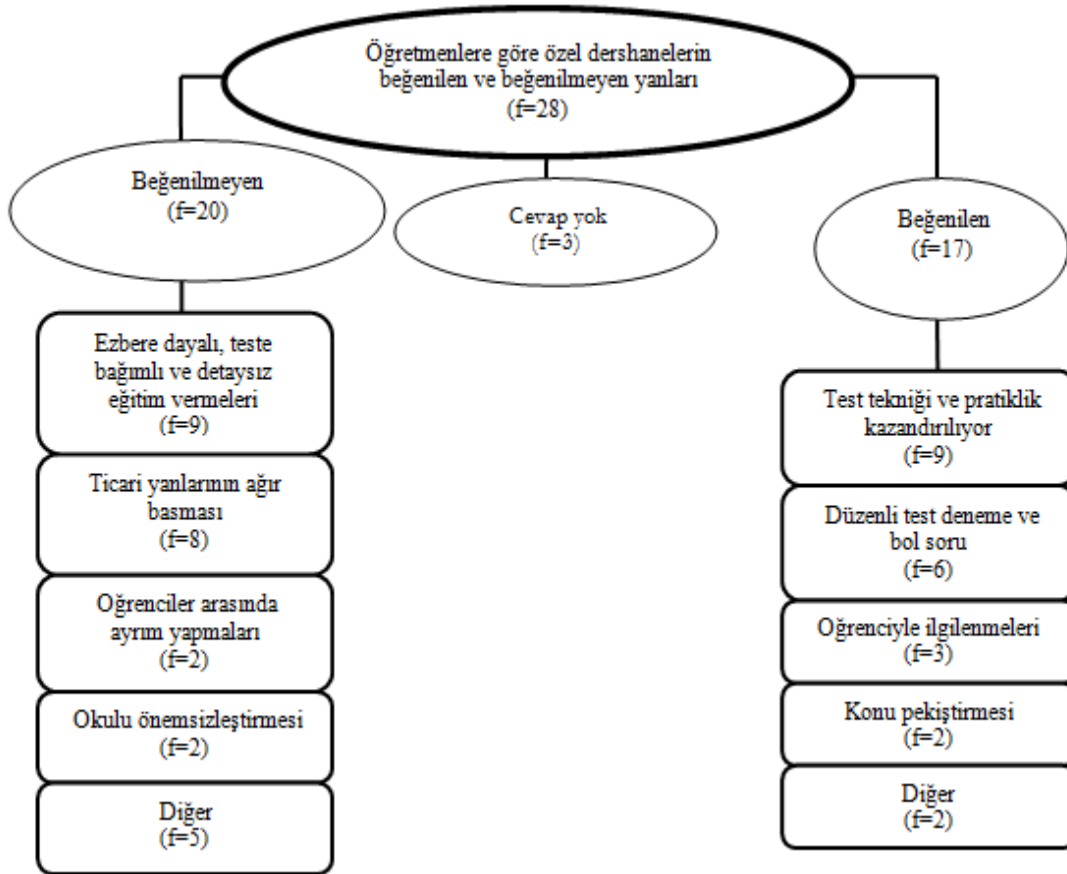
İki öğretmenin konuyla ilgili değerlendirmesi yukarıda belirlenen kategorilerin hiçbirisine dâhil edilemediğinden diğer kategorisinde ele alınmıştır. Bu öğretmenlerden biri,

dershaneleri öğrencilerin çevre edinmesini sağlayan kurum olarak değerlendirirken, diğeri sınava hazırlanan diğere adaylarla hazırlanma; yani rekabet ve yarış ortamı olarak tanımlamıştır. Aşağıda bu öğretmenlerin değerlendirmelerine yer verilmiştir:

Eksikleri tamamlamak, yeni çevre edinmek, test çözümlerini öğrenmek için kurulan eğitim kurumu [Öğretmen 11].

Test alışkanlığını verdiğini, zaman ayarı ve toplum içinde sınava girme alışkanlığının kazandırıldığını düşünüyorum [Öğretmen 18].

Lise öğretmenlerine göre özel dershanelerin beğenilen ve beğenilmeyen yanları

Şekil 2. Lise Öğretmenlerine Göre Dershanelerin Beğenilen ve Beğenilmeyen Yanları

Araştırmaya katılan öğretmenlere özel dershanelerin beğendikleri ya da beğenmedikleri yanlarının neler olduğu sorulduğunda, 3 öğretmen bu soruya herhangi bir cevap vermezken, 20 öğretmenin dershanelerin beğenilmeyen ve 17 öğretmenin de beğenilen yanlarından bahsettiği görülmüştür. Buna göre dershanelerin başlıca beğenilmeyen yanları, ezber dayalı, teste dayalı detaysız bir eğitim vermeleri (9 öğretmen) ve ticari yanlarının ağır basması (8 öğretmen) şeklinde ortaya çıkmıştır. Öğrenciler arasında ayırım yapmaları (2 öğretmen) ve okulu önemsizleştirmeleri (2 öğretmen) dershanelerin bazı öğretmenler tarafından eleştirilen diğere yanlarıdır.

Özel dershaneleri bazı öğretmenler tarafından beğenilir kılan özelliklere gelince bunların, test tekniği ve pratik kazandırmaları (9 öğretmen), düzenli test, deneme

sınavları ve bol soru çözdürmeleri (6 öğretmen), öğrenciyle ilgilenmeleri (3 öğretmen) ve konunun pekiştirilmesini sağlamaları (2 öğretmen) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Ne şaşırtıcıdır ki, test tekniği ve pratik kazandırma bu kurumların beğenilen bir özelliği olurken, aynı zamanda ezberci eğitime neden olması bağlamında eleştirilmelerine de neden olmaktadır. Aşağıda bazı öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir:

Pratik düşünme metodunun öğretilmesi olumlu, en basit bağlantıları bile kuramayan öğrencilere kestirme yoldan sonucu bulmak için ezberletilen yollar olumsuz yönleri [Öğretmen 1].

Olumlu yönü yarış gibi görülen ÖSS sınavı için fazlası ile soru çözülmesi. Olumsuz yönü öğrencinin teste bağımlı olması. Sınavlarda sorulan soruları yazma tembelliğinden açıklama yapmadan çözmeye isteği getiriyor. Öğrenen ile öğrenmeyen ayrımının yapılamamasına neden oluyor [Öğretmen 14].

Beğenmediğim yönü, öğrenci hem okul hem dersane öğretimini aynı anda alırken okulu ikinci plana atıp, dershaneyi daha önemsemesidir. Soruların çözüm yolları sadece sonuca daha hızlı ulaşmaya yönelik olup, çözümlerde mantık ve estetik kaygısı olmamakta ve öğrenci soruları ezberlemektedir [Öğretmen 7].

Öğrenciye mümkün olduğunca çok soru çözdürülüyor. Soru çeşitliliği sunmaları önemli bir avantaj [Öğretmen 27].

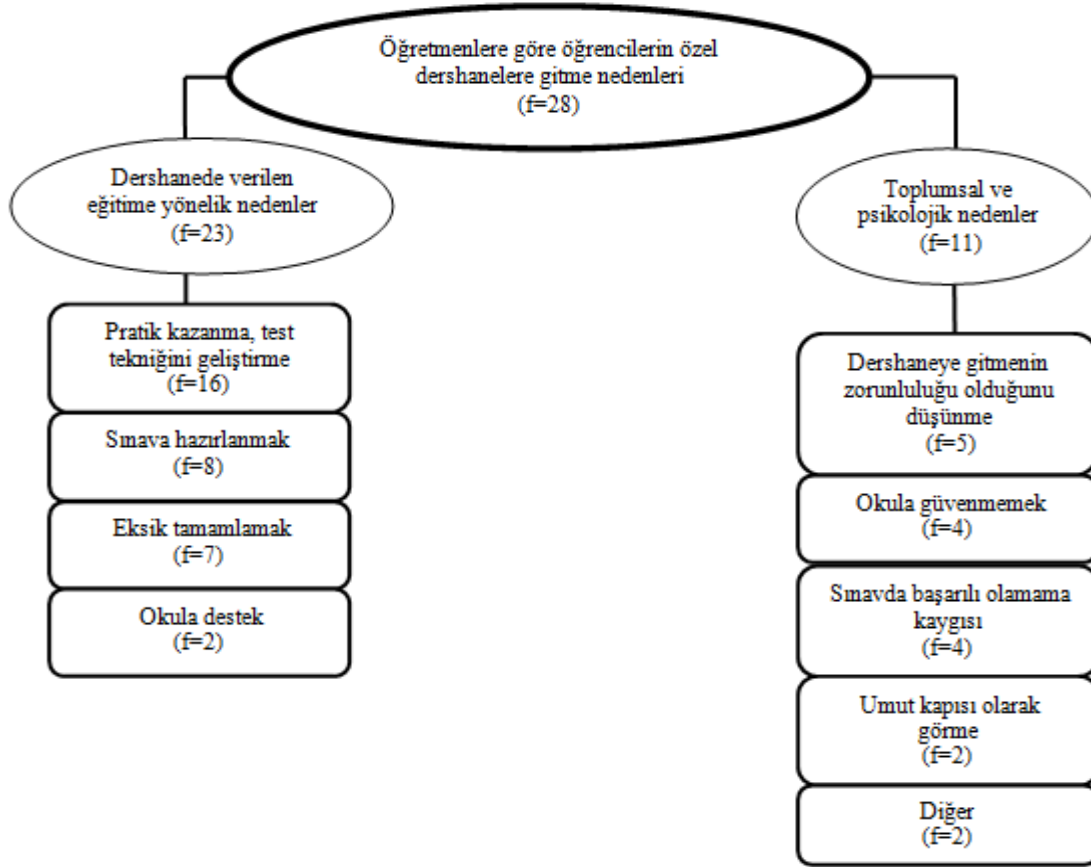
Birinci yorumda öğretmen, özel dersanelerde pratik düşünme metodunun öğretilmesini olumlu bir yön olarak değerlendirirken, konular arası bağlantıları kurmada başarısız olan zayıf öğrencilere çözüme hızlı ulaşmalarını sağlayacak metotların ezberletilmesini doğru bulmamaktadır. İkinci yorumda, dersanelerin sınava yönelik çok soru çözdürmesi beğenilirken, öğrencilerin aşırı teste bağımlı hale getirilmesinin onlarda yazmaya ve açıklamaya karşı olumsuz bir tutum gelişimine neden olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca öğretmene göre bu durum öğrenen ile öğrenmeyen öğrencinin birbirinden tam olarak ayırt edilmesini önlemektedir. Üçüncü yorumda da ilk iki yorumdaki çok test çözmeye ve pratik çözümlerin aşırı ön plana çıkarılmasının olumsuzluklarından bahsedilmekle birlikte, öğrencilerin dersane yüzünden okulu ihmal etmeleri de bir olumsuz yön olarak dile getirilmektedir. Son yorumda ise, öğrencilere çok ve çeşitli soru çözdürülmesi özel dersanelerin önemli bir avantajı olduğu dile getirilmektedir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarından da anlaşıldığı gibi, özel dersanelerin sağladıkları en önemli avantaj çok soru çözdürerek öğrencilere pratiklik ve test tekniği kazandırmak olmakla birlikte, bu aynı zamanda ezberci eğitimi tetikleme, öğrencileri kendilerini ifade etmede, cevaplarını yazmada tembelliğe itmesi bağlamında bu kurumların en büyük dezavantajlarından biridir.

Lise öğretmenlerine göre öğrencilerin özel dersanelere gitme nedenleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere öğrencilerin özel dersanelere gitme nedenlerinin neler olduğu sorulduğunda, verdikleri cevapların dershanede verilen eğitime yönelik nedenler

(23 öğretmen) ve toplumsal-psikolojik nedenler (11 öğretmen) olarak iki kategoride yoğunlaştığı görülmüştür.

Şekil 3. Lise Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Özel Dershanelere Gitme Nedenleri

Birinci kategoride yer alan nedenler, pratik kazanma ve test tekniği kazanma (16 öğretmen), sınava hazırlanmak (8 öğretmen), eksik tamamlamak (7 öğretmen) ve okula destek (2 öğretmen) şeklinde sıralanırken, toplumsal ve psikolojik nedenler dershaneye gitmenin zorunluluk olduğunu düşünme (5 öğretmen), okuldaki eğitime güvenmemek (4 öğretmen), sınavda başarılı olamama kaygısı (4 öğretmen) ve dershaneyi bir umut kapısı gibi görme (2 öğretmen) şeklinde sıralanmışlardır.

Aşağıda bazı öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Geneli için umutların yeşermesi, bir kısmı için hızlarının artırılması, bir kısmı için eksik-noksan bilgilerin tamamlanması bir kısmı için son bir umutla şimdiye kadar öğrenemediği bilgileri acaba öğrenebilirmiyim umudu diğer bir kısmı içinse lay-lay-lom mekânı [Öğretmen 1].

Hiçbir temeli olmayan ve hiçbir şey bilmeyen öğrencinin dershaneden %100'lük bir verim beklemek imkânsızdır. Belli temeli olan öğrencilerin pratik kazanması açısından önemlidir. Matematik dersi bol soru ve uygulama çözümlerle kazanılır [Öğretmen 26].

Özellikle lise 1 den başlayarak, ciddiye almadan son sınıfa kadar geldikleri lise hayatındaki eksiklerini tamamlamak, görülen tüm konuları 1 sene gibi bir süreye sıkıştırarak tekrarlamak, okulda belki fazla fırsat bulamadıkları kaynak ve bol testlere daha kolay ulaşabilmek, sık sık deneme sınavlarına girerek sınav kaygısını azaltmak olabilir [Öğretmen 7].

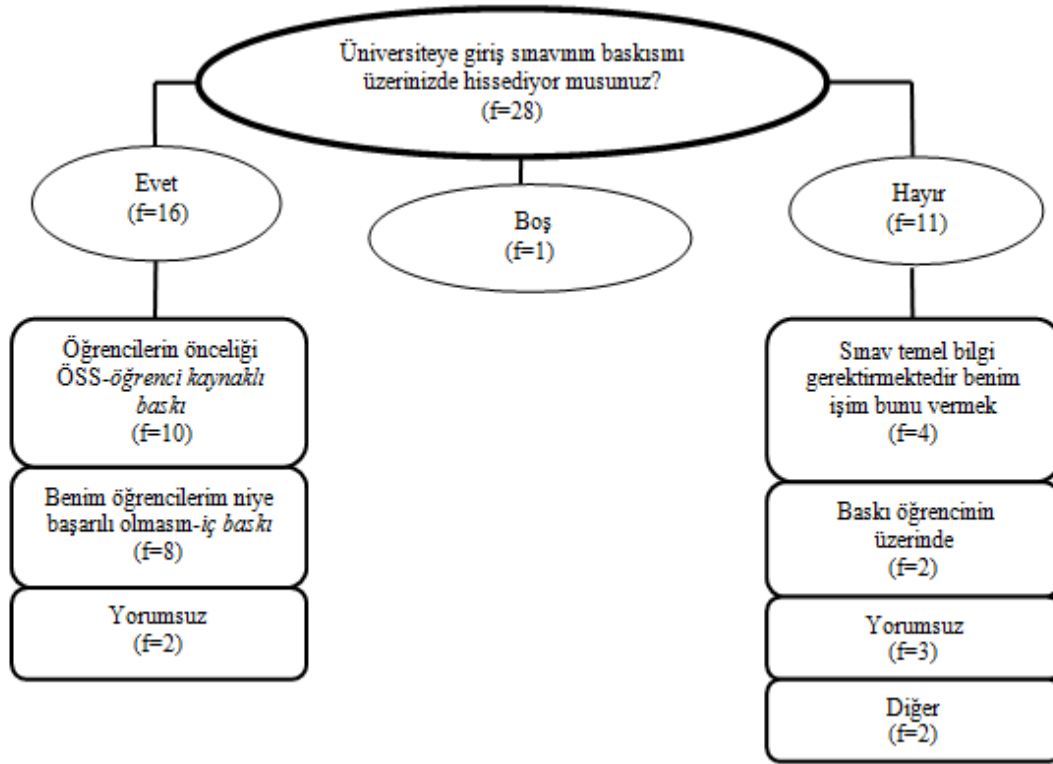
Sınavlara en iyi şekilde hazırlanmak, Okul öğretmenlerine güvenmemeleri, Arkadaşlarının büyük çoğunluğunun dershaneye gitmesi [Öğretmen 12].

Birinci yorumda öğretmenin, pek çok neden sıraladığı görülmektedir. Öğretmene göre, özel dershaneler öğrencilerin geneli için sınavı kazanmak için bir umut, bazı öğrenciler için eksik tamamlama, bazıları için okulda öğrenemedikleri öğrenebilmeleri için son umut kapısı ve bazıları için de eğlence yeridir. İkinci yorumda öğretmen, dershanelerin belli bir temeli olmayan öğrenci için çok da verimli bir ortam sunmayacağını, test tekniği denilen şeyin ancak iyi bir temele sahip öğrencilerde gelişebileceğinden bahsetmektedir. Üçüncü yorumda da birinci yorumda olduğu gibi pek çok neden sıralanmaktadır. Bunlar eksik tamamlama, konu tekrarı, okulda bulunmayan bol test ve kaynak ihtiyacını karşılamak ve deneme sınavlarına girerek sınav kaygısını azaltmak şeklinde sıralanmıştır. Son yorumda ise, sınava en iyi şekilde hazırlanmak, okula sınava hazırlanma konusunda güvenmemek ve arkadaş çevresinin dershaneye gitmesi neden olarak ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, öğretmenlere göre, öğrencilerin özel dershaneye gitme nedenleri sınava hazırlanma, test tekniği ve pratiklik kazanmadan dershanede zaman geçirmeye kadar çok ve çeşitli olabilmektedir.

Üniversiteye giriş sınavının öğretmenler üzerindeki baskısı

Araştırmaya katılan öğretmenlere üniversiteye giriş sınavının baskısını üzerinde hissedip hissetmedikleri sorulduğunda, çoğunluğunun bu baskıyı hissettiğini ifade ettiği görülmüştür (16 öğretmen). Baskı hisseden öğretmenlerin 10'u öğrenci kaynaklı baskı hissederken, 8'i "benim öğrencim niye başarılı olmasın şeklinde özetlenebilecek" kendilerinden kaynaklanan iç baskı yaşamaktadır.

Şekil 4. Üniversiteye giriş sınavının öğretmenler üzerindeki baskısı

Herhangi bir baskı hissetmeyen öğretmenlerin (11öğretmen) gerekçeleri ise, sınavın temel bilgi gerektirdiğini ve dolayısıyla kendi işinin bunu vermek olduğunu (4 öğretmen) ve baskının öğrencinin üzerinde olması gerektiğini (2 öğretmen) dile getirdikleri görülmektedir.

Aşağıda bazı öğretmenlerin cevaplarından alıntılar yer almaktadır:

Evet, özellikle 12.sınıflarda ağır şekilde hissetmekteyiz. Konuları işlerken ÖSS’de çıkacak konular üzerinde ağırlıklı durarak diğer konuları basitçe geçiştirerek bu baskının altında kaldığımızı söyleyebilirim. Çünkü aksi takdirde, öğrenciler sadece ÖSS’ye yönlendikleri için gereksiz konular işlediğimizi söyleyip itiraz etmektedirler [Öğretmen 7].

Evet, hissediyoruz, müfredat programını mutlaka yetiştirmeli, artı zaman ayırarak bol uygulama yapmalı düşüncesi zihnini sürekli meşgul edebilir. ÖSS’de başarılı olacağınız bir öğrenci bile olsa onun sorumluluğunu taşırsınız [Öğretmen 6].

Hayır. Çünkü lise üniversiteye hazırlık birimidir. Öğrencinin matematiği yazarak ifade edebilmesi, hazırladığı ödevlerde belli formatlara dikkat edebilmesi hem yaşamı hem de üniversite için önemlidir [Öğretmen 14].

Birinci yorumda öğretmen, özellikle son sınıflarda üniversiteye giriş sınavının baskısını hissettiğini dile getirmektedir. Öğretmen öğrencilerden gelen istek doğrultusunda Üniversiteye Giriş Sınavı’nda çıkacak konuların üzerinde daha çok durduğunu, çıkmayacak olanları da yüzeysel olarak işlediğini belirtmektedir. İkinci yorumda, öğretmen müfredatı yetiştirmenin yanında, bol uygulama yapma kaygısının kendisini meşgul ettiğini belirtmekte ve öğrencilerinin sınavdaki başarılarında sorumluluk sahibi olduğunu ifade etmektedir. Son yorumda, öğretmenin lise eğitimini üniversite sınavına değil de, üniversite eğitimine

hazırlayan bir eğitim olarak ele aldığı görülmektedir. Ona göre öğrencinin matematiksel yazım becerisi, ödevlerini belli formatlarda hazırlaması hem hayatında hem de üniversite yaşamında önemlidir. Bu cümleler öğretmenin bu özelliklerin dersanelerde kazandırılmadığını ima ettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Sonuç olarak, üniversiteye giriş sınavı bazı öğretmenler üzerinde bir baskı unsuru haline gelebilmektedir. Bu baskı öğrencilerden gelen üniversiteye giriş sınavına yönelik ders işleme ve sınavda çıkmayan konular üzerinde fazla durmama şeklindeki isteklerden kaynaklanabildiği gibi, öğretmenin “benim öğrencilerim de sınavda başarılı olsun” şeklindeki kişisel isteğinden de kaynaklanabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, lise öğretmenlerinin özel dersaneler hakkındaki görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Verdikleri cevaplardan da anlaşıldığı gibi, öğretmenler özel dersaneleri dört farklı açıdan değerlendirmektedir. Çoğunluğa göre dersaneler öğrencilerin giriş sınavlarını kazanmak için gidilen, test tekniği ve eksiklerin telafi edildiği kurumlardır. Bazı öğretmenler ise, mevcut eğitim sisteminin gereği olarak ortaya çıkan bu kurumları eğitimden ziyade paraya önem vererek ticarethane mantığında hareket eden kurumlar olarak nitelendirmektedir. Ayrıca öğrencilerin sınavlardaki başarılarını tümüyle dersanelerin kendilerine mal etmesini araştırmaya katılan iki öğretmen “emek hırsızlığı” olarak görerek eleştirmektedir.

Bu bağlamda altını çizilen bir diğer konu ise özel dersanelerin belli bir altyapısı olan öğrencilerin yararlanabileceği; dolayısıyla öğrencinin okulda iyi bir temel alarak derşaneye devam etmesi gerektiğidir. Ancak bu durum bazı öğretmenlerin de dile getirdiği gibi, öğrenciler tarafından tam anlaşılmamakta ve öğrenci okulda öğrenmesem de derşanede öğrenirim kolaycılığına kaçabilmektedir. Bu durum mevcut sistemde derşane ve okulun birbirlerinin alternatifi değil, tamamlayıcı durumunda olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Üniversiteye Giriş Sınavı'na hazırlanmada okullar olmadan özel dersanelerin tek başına yetersiz kalacağı, bu haliyle özel dersanelerin eğitim ve öğretimde çarpıklıklar oluşturarak aksaklıklar meydana getireceği yönünde görüşler dile getiren araştırmaların bulunması bu yorumu desteklemektedir (Kete, Ok ve Özdemir, 1998; Umay, 2000; Aslan, 2004; Gök, 2006; Gökçora, 2006; Ortaş 2006).

Özel dersanelerin beğenilen ve beğenilmeyen yönleri konusunda öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında bu iki noktada pek çok özelliğin dile getirildiği görülmektedir. Dersanelerin öğretmenler tarafından en olumsuz karşılanılan özellikleri “ezbere” dayalı,

teste bağımlı ve detayları ihmal eden bir eğitim vermeleridir. Dershanelerin bu özelliği sadece lise öğretmenlerini rahatsız eden bir konu değildir. Karaağaç ve Threlfall'in (2004) de ortaya koyduğu gibi, bazı özel dershane öğretmenleri dershanede öğrettikleri matematikle matematiğin nasıl öğretilmesi konusunda sahip oldukları inançları arasında çelişkiler yaşamaktadır. Öte yandan, dershanelerin ticari yanlarının ağır basması da öğretmenleri en az verdikleri eğitim kadar rahatsız etmektedir. Yine ticari kaygı ve reklam yapabilme amacının sonucu olarak ortaya çıkan seviyesi iyi olup sınavı kazanabilecek olan adaylara daha fazla ilgi gösterme de bazı öğretmenler tarafından eleştirilmektedir.

Ne ilginçtir ki, özel dershanelerin en beğenilen özelliği yine en eleştirilen özelliği olan pratiklik ve test tekniği kazandırmalarıdır. Buna paralel olarak düzenli test, deneme ve bol soru çözme imkânı sağlamaları bu kurumların bazı öğretmenler tarafından beğenilmesini sağlamaktadır. Bu kurumları beğenilir kılan diğer özellikler ise, öğrenciyle ilgilenmeleri ve konu pekiştirmeye yardımcı olmalarıdır. Özetlenecek olursa, özel dershanelerin sınav için bir takım avantajlar sağlamaları onları beğenilir kılmaktadır; ancak onları beğenilir kılan bu özellikler aynı zamanda ezbere dayalı eğitimi tetiklediğinden lise öğretmenleri tarafından eleştirilmelerine neden olmaktadır.

Lise öğretmenlerine göre öğrencilerin özel dershanelere gitmelerinin en önemli nedenleri üniversite sınavına hazırlanma, test tekniği öğrenme ve pratiklik kazanmaktır. Ayrıca öğrenciler içinde buldukları rekabetçi ortamdan dolayı kendilerini dershaneye gitmeye mecbur hissetmektedir. Rekabetçi ortamın farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda da dershanelerin tercih edilme nedenleri arasında olduğu görülmektedir (Stevenson ve Baker, 1992; Chen, 2002; Yu ve Lo, 2003). Bu durum dershanelerin evrensel varlık nedenlerinden birinin, yarışmaya dayalı giriş sınavlarının neden olduğu rekabet ortamı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Öte yandan pratik kazanma ve test tekniğini geliştirme nedeni, Stevenson ve Baker (1992) tarafından dile getirilen dershanelerin her toplumun giriş sınav sistemlerine göre kendine özgü nitelikler taşıyacağı düşüncesini desteklemektedir. Ülkemizde yapısı itibarıyla pratiklik gerektiren ve test tekniğinin hayati önem taşıdığı bir sınav olduğundan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun dershaneye gitme amacının başında doğal olarak bu iki beceriyi kazanmak yer almaktadır.

Öte yandan, bazı lise öğretmenleri için üniversiteye giriş sınavının bir baskı unsuru haline geldiği görülmektedir. Söz konusu baskı sınava yönelik ders işleme, örnek ve alıştırma çözme, sınavda çıkmayan konuları detaylı olarak işlememe şeklinde öğrencilerden gelen isteklerden kaynaklandığı gibi, öğretmenin kendi içinden gelen “benim öğrencilerim neden başarılı olmasın”, “onların sınavdaki başarı ya da başarısızlıklarının sorumlusu benim” gibi

içsel baskılardan da kaynaklanabilmektedir. Bütün bunlar Üniversiteye Giriş Sınavı'nın okulda yapılan eğitim ve öğretim sürecine bazı yansımalarının olduğunu göstermektedir. Tabii ki bu yansımanın öğretmen, öğrenci ve okul idaresinin sınava karşı tutumlarının derecesine göre değişeceği açıktır (Baştürk, 2003). Sınırlı sayıdaki araştırmada ders kitapları, öğretmenlerin ders anlatımları ve öğrencilerin çözüm yollarında söz konusu etkinin izleri ortaya konulmuştur (Baştürk, 2003; Yıldırım, 2008).

Sonuç olarak, özel dersanelerin ezberci eğitimi kuvvetlendirmesi, parayı ön plana alarak eğitim işini ticarileştirmesi ve öğrencilerin sınavda elde ettikleri başarıları tek başlarına sahiplenmesi lise öğretmenleri tarafından pek olumlu değerlendirilmemektedir. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen öğretmenler, mevcut sınav sisteminden dolayı öğrencilerin pratiklik kazanmak ve test tekniğini öğrenmek için dersanelere gitmeleri gerektiğini de inkâr etmemektedir. Öte yandan, öğretmenler pek çok öğrenci ve anne babanın farkında olmadığı bir noktaya da dikkat çekmektedirler ki, o da sınavda başarılı olmak ya da özel dersanelerden faydalanmak ancak iyi bir kavramsal eğitimle yani iyi bir lise eğitimiyle mümkündür.

Mevcut araştırmada lise öğretmenlerinin özel dersaneler hakkındaki düşünceleri tespit etmekle birlikte ileride yapılacak çalışmalar açısından önemli araştırma konuları ortaya koymuştur. Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

- Özel dersaneler bazısı kabul etmese de lise öğretmenlerinin ders anlatımlarında pek çok zorluklar çıkarmaktadır. Yapılacak çalışmalar bu zorlukların neler olduğuna ve sınav baskısının öğretmenlerin ders anlatımlarına nasıl yansıdığı üzerine yoğunlaşarak bu konuda daha detaylı bilgi edinilmesini sağlayabilir.

- Bazı öğretmenler özel dersane eğitiminden iyi bir lise eğitimine sahip olunursa faydalanılabileceğini dile getirmektedir. Bu iddianın doğruluğu lisede başarılı olan iyi öğrenciler ile güçlük yaşayan zayıf öğrencilerin dersanedeki başarıları üzerine yapılacak çalışmalarla bilimsel olarak incelenebilir.

- Öğretmenler öğrencilerin üniversiteye giriş sınavında başarılı olmaları için test tekniği ve pratik kazanmanın önemini dile getirmektedir. Ancak bugüne kadar bu ikisinin ne anlama geldiği konusunda neredeyse hiçbir çalışmaya rastlanmamaktadır. Örneğin test tekniğini kazanan ya da pratik öğrenci ne tür becerilere sahiptir? Hangi davranışlar bu öğrencide ön plana çıkmaktadır? Bu tekniğin olmadığı öğrencide neler eksiktir? Hangi engelleri aşamamaktadır? Bütün bu sorulara verilecek cevapların özel dersane olgusunun liselerdeki eğitim öğretim süreci üzerine olan etkisini daha net gözleme fırsatı vereceği düşünülmektedir.

- Mevcut araştırmada nitel bir yaklaşım benimsendiğinden çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin sayısı sınırlıdır. Dolayısıyla daha önce de belirtildiği gibi genelleme yapmak olanaklı değildir ve zaten bu amaçlanmamıştır. Ancak araştırma kapsamında belirlenen kategorilerden hareketle kapalı uçlu sorular hazırlanabilir ve bunlar daha çok sayıda öğretmene uygulanarak genellenebilir sonuçlar elde edilebilir.

Teşekkür

Yazarlar, araştırmaya katılmayı kabul ederek anketleri doldurmak için değerli zamanlarını ayıran tüm öğretmenlere teşekkür ederler.

Kaynaklar

- Aslan, M. (2004). Eğitim sisteminin kapanmayan yarası yüksek öğretime geçiş. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 37–51.
- Baştürk, S. (2003). *L'enseignement des mathématiques en Turquie : le cas des fonctions au lycée et au concours d'entrée à l'université*. Paris: IREM de Paris 7.
- Chang, T.H. (1980). The immoral education of "Pu Hsi". *Chai Sheng*, 105(10), 23-24.
- Chen, H. (2002). *Shadow education in taiwan: a study of parental investment and educational achievement*. M. Phil. Thesis, Department of Sociology, Oxford University.
- Chen, L.S. (1978). To consider more in the education of cramming schools. *Min Chu Chao*, 28(6), 9-11.
- Ciucci, S. (2007). *İzmir ili içinde yer alan dershanelerde üniversiteye hazırlık sınıflarında okuyan öğrencilerin anksiyete düzeyleri ve stresle başa çıkabilme yöntemlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çolak, N. (2006). *Eğitim sosyolojisi bakımından dershaneler ve eğitim: üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin sosyo-kültürel durum analizleri: Bursa örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Çoşkun, G. (2005). *Özel dershanelerin ortaöğretimde verimliliğe ve istihdama etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Dağlı, S. (2006). *Özel dershanelere öğrenci gönderen velilerin dershaneler hakkındaki görüş ve beklentileri-Kahramanmaraş örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Davey, G., De Lian, C., ve Higgins, L. (2007). The university entrance examination system in China. *Journal of Further and Higher Education*, 31(4), 385-396.
- Gök, F. (2006). Üniversiteye girişte umut pazarı: özel dershaneler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi (Yaz)*, s.102–110.
- Gökçora, İ. H. (2006). Şiddetli akıntıya karşı Türkiye'nin bilime kavuşması: bilinçli, nitelikli ve yaygın eğitim! *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 4. Ulusal Sempozyumu* (17 Kasım), 13–18, Ankara.
- Güleç, M. (2006). *Doğrudan ve dolaylı işlevleri yönünden üniversiteye hazırlık dershaneleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Hsieh, J. (2001). The effect of cramming schools on students' mathematics achievement. *Journal of National Taipei Teachers College*, Vol. X IV, 313-338.
- Huang, K.M. (1993). Discussing cramming school. *Hsien Tai Chiao Yu*, 8, 145-151.
- Kanat, Ö. (2005). *Türk-Alman genel eğitim sistemlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karaağaç, K.M., ve Threlfall, J. (2004). The tension between teacher beliefs and teacher practice: the impact of the work setting. *Proceeding of the 28th Conference of the International Group for the Mathematics Education*, 3, 137-144.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kete, R., OK, G. ve Özdemir, A. (1998). Dershane ve okullarda biyoloji eğitiminin karşılaştırılması. *III. Ulusal Fen Bilgisi Sempozyumu*, Trabzon.
- Kısa, S.S. (1996). *İzmir il merkezinde dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kuş, E. (2007). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lincoln, Y.S., ve Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.
- Morgil, İ., Yılmaz, A., ve Geban, O. (2001). Özel dershanelerin üniversiteye girişte öğrenci başarısına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 89-96.

- Baştürk, S., Doğan, S. (2010). Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
-
- Öğütverici, A. (1996). *Özelleştirme eğitimi olarak özel dersane eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Okur, M., ve Dikici, R. (2004). Özel dershaneler ile devlet okullarının kartezyen çarpım, analitik düzlem ve bağıntı konularındaki bilgi ve becerileri kazandırma düzeylerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 417-426.
- Öner, G. (2007). *Özel dershanelerin ilköğretim matematik öğretimindeki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ortaş, İ. (2006) Eğitim Sistemimiz ve Öğrenci Seçme Sınavı Sonuçları. http://strateji.cukurova.edu.tr/EGITIM/pdf/ortas_01.pdf 15.01.2010.
- Öztürk, T. (1994). *Türk eğitim sistemi içerisinde özel dershanelerin yeri, gelişmesi ve fonksiyonları (aydın körfez dershaneleri örneğinde)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Şahin, B. (2002). *Özel dershanelerin Türk eğitim sistemindeki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Stevenson, D.L., ve Baker, D.P. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: transition to university in Japan. *American Journal of Sociology*, 97, 1639-1657.
- Sun, K. H. (1993). The situation and causes of cramming school in elementary school and junior high school in Kaohsiung. *Chiao Yu Tzu Liaw Wen Chai*, 31, 135-153.
- Tang, J. J. (1979). The initial plan to delete "Pu Hsi" completely. *Chiao Yu Hsueh*, 2, 21-24.
- Türk, E. (2007). *Ailenin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile mezun olunan okul ve özel dershanenin öğrencilerin kontrol odakları, akademik tutumları ve liselere giriş sınavındaki başarıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Umay, A. (2000). Matematik öğretiminde okul ve dersane eğitiminin karşılaştırılması. *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, Ankara.
- Wang, C. L. (1983). Does "Pu Hsi Pan" help students' academic work? *Ta Hsueh Tsa Chih*, 169, 16-20.
- Wu, C.S. (1978). Discussing the causes of "Pu Hsi" and the way of deleting "Pu Hsi". *Chiao Yu Fu Tao Yueh Kan*, 28(5), 22-23.
- Wu, L.F. (1993). Analyzing students' questionnaire in "Pu Hsi Pan" in elementary school. *Jen Pen Chiao Yu Cha Chi*, 43, 12-18.
- Yeşilyurt, S. (2008). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin dershaneleri tercih etme sebepleri ve dershanelerdeki biyoloji öğretiminin durumu üzerine bir çalışma. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 5(2), 95-109.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2008). *İlköğretim fen ve teknoloji dersinde genetik ünitesinin bilimsel bilgilerden öğretmen bilgilerine geçişinin "didaktiksel dönüşüm teorisi" yaklaşımıyla değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Yıldız, S. (2006). *Üniversite sınavına hazırlanan dersane öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yu, J.J., ve Loh, C. (2003). Cram schooling and probability of entering high schools: an empirical analysis. *paper presented at Annual Meeting of Taiwanese Association of Economics*.

Ek-1:

Extended Abstract

The university entrance examination plays an important role in Turkish society. To explain this importance, one can find several reasons sociological, political or economic, but if we compare the rate of enrolment in higher education in Turkey with that of some countries (e.g., according to Dagli, 2006: Canada, 88%; Belgium, 56%; France, 51%; Egypt, 20% and Turkey, 12.5%), we note that it is very close to meeting the needs of the people. The importance of entrance to university in Turkey is exacerbated and is increasing because of the insufficient number of free places in universities or in the alternative programs in higher education and providing access to a trade. This situation leads many parents and teachers to urge their children (or students) to succeed in school and in competitions. Thus, age as students begin to prepare for the competition down to 15-16 years. Research (Baltas et al. 1988; Cuceloglu, 1993) show that, students spend virtually all their time working, they are under intense physiological pressure and unnecessary stress.

As parents are concerned about the future of their children and want them to receive tutoring to increase their chances of success in the competition, it has created in Turkey while a system of preparation for competition. These are the centers of private tutoring, commonly called "Dershane" in Turkish. It is private, not mandatory, but of course under the control of the state. Their main objective is to prepare students for competitions. They also provide tutoring to struggling students in secondary education. Students attend classes at Dershane after school, weekend or evening.

In this paper, we aimed at investigating high school teachers' views on dershanes High school teachers, who experience negative or positive effects of dershanes in their mathematics teaching, are the first-hand information sources to determine the place of the cram school education in an education system similar to Turkey. Moreover, in many countries, such as France, which sensibility apply the entrance examination including open-ended questions for years, standardized examinations began to be discussed by putting forward their some advantages (e.g., objectivity, less time for assessment especially in the case of numerous copies etc.). Thus, we suppose that the results of the present study will enrich this kind of discussions.

In order to investigate high school teachers' views about cram schools and its mathematics teaching, a questionnaire including open-ended questions conducted with 28 teachers who work in different high schools in Istanbul. The teachers' experience year varied from 5 to 29. We can say that the research group consists of teachers who have sufficient

teaching experience in high school. This therefore increases the significance of our study. The questionnaires were distributed by the researchers during their visit of the high schools teachers work and after about one week, were collected. The teachers were given rationale for their participation in the study and were assured that their responses would be anonymous and confidential.

The questionnaire's content validity was established by a panel of experts consisting of two faculty members in the department of Secondary Mathematics Education. The second author's experiences, as a cram school teacher, also served the preparation of the questions. The teachers' responses were qualitatively analyzed to characterize patterns and categorize answers. Questionnaires were analyzed by using open coding. Open coding is the part of analysis that pertains specifically to the naming and categorizing of phenomena through the close examination of data (Yildirim and Simsek, 1999).

The questionnaire consisted of 11 questions. In this paper, we reported the results of only four questions. The first question asked teachers to write their feelings, thoughts and opinions on cram schools. The second question aimed at providing teachers to describe positive or negative sides of cram schools. In the next question, teachers had to express the reasons which students go to cram school. The last question, we asked teachers if they feel the pressure of the university entrance examination.

The results of this study show that some of the participated teachers feel disturbed of commercialization of cram schools. According to some teachers, cram schools consider only themselves as shareholder in students' successes in the university entrance exam and so they steal their labors. Another important point which disturbs some high schools teachers is the lecturing style of cram school, but according to them it provokes memorizing. As stated many teachers, cram schools are generally preferred by students for preparing entrance examinations, learning test techniques and completing their insufficient background.

Consequently, this study allows us to consider the high school teachers' views on cram schools, but this supported only on what they wrote. Thus, further research is needed to focus on their difficulties and their obstacles in teaching mathematics in classroom. Although Turkey is confronted with this problem for about 20 years, there is unfortunately a little research in this subject in our country. We think that further research should also examine the nature of mathematics teaching in high schools (sure also in dershanes) by considering textbooks, teacher practices and students' productions. It seems to us that this examination would provide better indentifying and interpreting high school teachers' issues and so those of the Turkish education system.